

International Research Institute of Stavanger

www.iris.no

Terje Lie og Elisabeth Kiær

Rusfri oppvekst - Kursevaluering

Rapport IRIS - 2009/043

Prosjektnummer: 7202070
Prosjektets tittel: Rusfri oppvekst – kursevaluering
Oppdragsgiver(e): Landslaget for Rusfri Oppvekst
Forskningsprogram:
ISBN: 978-82-490-0626-7
Gradering: Konfidensiell (åpen fra: 30.03 2007)

Stavanger, 25.03.2009

	26/3-09		26/03-09
Terje Lie	Sign.dato	Nils Asle Bergsgard	Sign.dato
Prosjektleder		Kvalitetssikrer	

	26/3-09
Gottfried Henizerling	Sign.dato
Direktør	
Samfunns- og næringsutvikling	

Forord

Landslaget for Rusfri Oppvekst gjennomførte høsten 2008 et kurs for allmennlærerutdanninga og førskolelærerutdanninga om psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. Kurset ble holdt ved Universitetet i Stavanger. IRIS fikk i oppdrag å foreta en evaluering av kurset.

Resymé

Universitetet i Stavanger gjennomførte høsten 2008 er kurs i forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. Det var i alt 13 deltakere på kurset med yrkesbakgrunn fra barnehagesektoren, grunnskolen, den kommunale sosialtjenesten og en representant for fosterforeldre. Studentene rapporterer at kurset ga nye kunnskaper. Deltakere fra barnehagesektoren og grunnskolen fikk mer ut av kurset enn deltakere fra sosial- og barnevernstjenesten. Administrativ hadde kurset en del svakheter.

Stavanger 25. mars 2009

Terje Lie, prosjektleder

Innhold

Sammendrag	5
1 INNLEDNING	6
1.1 Metode.....	6
2 KURSET HAR GITT STUDENTENE BEDRE KUNNSKAPER OM TEORI OG OM PRAKTISKE FERDIGHETER	7
2.1 God effekt av kurset	7
2.2 Oppdage, ta kontakt – henvendelse til hjelpeapparatet	8
2.3 Stor grad av refleksjon over egen yrkesrolle.....	9
2.4 Forelesere får god vurdering	10
2.5 Positiv totalvurdering av kurset.....	11
3 FOKUSGRUPPER	14
4 DISKUSJON	16
5 KONKLUSJON.....	18
VEDLEGG 1 SPØRRESKJEMA.....	19
Intervjuguide for fokusgrupper.....	23
VEDLEGG 2 TABELLER.....	24

Tabeller

Tabell 1. Kunnskaper og ferdigheter før og etter kurset. Gjennomsnitt og standardavvik. Alle studenter.....	8
Tabell 2. I hvor stor grad opplever du at dette kurset har gjort deg i stand til følgende? Gjennomsnitt og standardavvik/spredning. (Skala fra 1 til 5, hvor 1=dårlig og 5=godt)	9
Tabell 3. Refleksjon over egen yrkesrolle. Gjennomsnitt og standardavvik.....	9
Tabell 4. Har du personlig erfaring fra egen arbeidssituasjon eller arbeidsplass i forhold til barn/ungdom med rusmiddelproblem?.....	10
Tabell 5. Hva vil du si om forelesernes måte å presentere og å formidle stoffet på? Gjennomsnitt og standardavvik. Skala 1=best, 4=dårligst	10
Tabell 6. Kommentarer fra studentene på spørsmål om foreleserne. Måten å presentere og formidle stoffet på.	11
Tabell 7. Kommentarer fra studentene av kurset. Totalvurdering av kurset.	12
Tabell 8. Kommentarer fra studentene. Forslag til forbedringer av kurset.	13
Tabell 9. Hvordan vurderer du dine kunnskaper og ferdigheter om temaene nevnt nedenfor før og etter du har gjennomført kurset. Gjennomsnittsskåre før og etter kurset Skala: 1=lite, 5=mye.....	24
Tabell 10. I hvor stor grad opplever du at dette kurset har bidratt til å gjøre deg i stand til følgende? Skala: 1=dårlig, 5=god	24
Tabell 11. I hvor stor grad har dette kurset bidratt til refleksjon når det gjelder egen yrkesrolle i forhold til dette temaet? Skala: 1=Svært liten grad, 5=Svært stor grad.	25
Tabell 13. Totalvurdering av kurset. Skala: 1=Dårlig, 5=Godt.....	25
Tabell 14. Studenter etter alder.....	25
Tabell 15 År samlet erfaring har fra arbeidslivet som er relevant i forhold til temaene som tas opp på kurset. Prosent.....	26
Tabell 16 Personlig erfaring fra egen arbeidssituasjon eller arbeidsplass i forhold til barn/ungdom med rusmiddelproblem. Prosent.....	26
Tabell 17. Studenter etter utdanningsnivå	26
Tabell 18. Studenter etter yrke	26

Sammendrag

Universitetet i Stavanger gjennomførte høsten 2008 er kurs i forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. Det var i alt 13 deltakere på kurset med yrkesbakgrunn fra barnehagesektoren, grunnskolen, den kommunale sosialtjenesten og en representant for fosterforeldre.

Kurset er evaluert av IRIS ved bruk av spørreskjema og gruppeintervju med studentene.

På spørsmål om kunnskaper før og etter kurset, slik studentene selv vurderer det, viser resultatene at kunnskaper om teori og om ferdigheter er bedret etter kurset. Læringsutbyttet har vært best for studenter med bakgrunn fra barnehageutdanningen og allmennlærerutdanningen. Læringseffekten har ikke vært like sterk for studenter med bakgrunn fra sosial- og barnevernstjenesten.

Studentene mener at kurset har gjort dem bedre i stand til å oppdage om elever er eksponert overfor rusmiddelproblemer i sitt nærmiljø, ta kontakt med foreldre til barn og unge som har rusproblemer, og henvende seg til hjelpeapparatet i forbindelse med rusmiddelproblemer. Kurset har i stor grad gjort bidratt til refleksjon over egen yrkesrolle.

Studentenes vurderinger av lærerkreftene er meget bra, men det påpekes at det har vært noe overlapping av tema mellom foreleserne.

Totalvurdering av kurset er også meget bra. Studenter fra skolesektoren gir en bedre vurdering av kurset enn studentene fra sosialsektoren.

Det var bred enighet om at kurset burde fortsette og at kurset godt kunne gå over fire helger mot tre slik det var høsten 2008.

Kritiske kommentarer

Alle studentene var kritiske til administrative og organisatoriske forhold ved kurset. Studentene ga en enstemmig kritikk av informasjonen om studieopplegget, om hjemmeoppgave og eksamensoppgave. Det ble etterlyst mer tydelig og presis informasjon bl.a. om tidsfrister for innlevering av oppgaver og tidspunkt for eksamen.

Det ble etterlyst mer tid til gruppediskusjoner i studiet og man ønsket muligheter for bedre samarbeid mellom studentene.

Studentene påpekte en del overlapping mellom tema. Dette kunne bedres ved å legge opp til større tema og færre forelesere.

Studenter fra sosialsektoren hadde i mindre grad fått innfridd sine forventninger til kurset enn de andre studentene

1 Innledning

Landslaget for Rusfri oppvekst gjennomførte høsten 2008 et kurs ved Universitetet i Stavanger om psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. På kurset deltok ansatter fra grunnskolen, barnehager, barnevernet, sosialetaten og andre.

Kurset ble gjennomført i månedene september til desember med samling i seks helger. Kurset var lagt opp med forelesninger og skriving av en gruppeoppgave underveis, og eksamensoppgaver ved avslutningen av kurset.

Målet for kurset er å gi studentene:

- Kunnskaper og ferdigheter i arbeide med forebygging av psykososiale problemer, slik at de kan møte de problemer som oppstår i hverdagen.
- Fremme et faglig helhetssyn på psykososial problematikk, hvor forebygging og byggende arbeid blir sett i en større sammenheng.
- Se forebygging i et barneperspektiv.
- Gi studentene kunnskaper om hvilken innvirkning foreldres og andre nære personers rusmisbruk har på barn.
- Øke studentenes kunnskaper og forståelse for reaksjoner og mestringsstrategier som finner sted hos barn av rusmiddelmissbrukere.

Læremålene for kurset omfatter både kunnskap, ferdigheter og holdninger hos studentene.

1.1 Metode

Evalueringen er foretatt med et spørreskjema til studentene ved slutten av kurset i november 2008. Skjemaet ble utfylt etter avsluttet forelesning mens studentene ennå var samlet. I alt 13 studenter deltok på kurset, og 11 svarte på skjemaet. Etter at spørreskjemaene var besvart, ble studentene delt i to grupper som så deltok i et gruppeintervju med to forskere til stede.

2 Kurset har gitt studentene bedre kunnskaper om teori og om praktiske ferdigheter

I spørreskjemaet er det spørsmål om hvordan studenten vurderer sine kunnskaper før og etter kurset. Det er satt opp 10 ulike områder som studenten skal ta stilling til, se spørreskjema Vedlegg 1, første spørsmål. Svarkategoriene følger en femdelte skala fra 1 (lite kunnskaper og ferdigheter) til 5 (mye kunnskaper og ferdigheter).

For å gjøre svarene mer oversiktlige, er det konstruert to samlevariable. Den ene omfatter underspørsmål om teoretisk kunnskaper som teori, metode, kunnskaper om barn og unge, fakta om alkohol og rusens innvirkning på rusmiddelmissbruk, familiesituasjon og barnet selv. Den andre samlevariabelen omfatter spørsmål om ferdigheter og handlingskompetanse: 1) Hvordan gi råd til elever og/eller barns familie om rusmiddelmissbruk, 2) hjelpeapparatet for barn og unge med rusmiddelproblemer, 3) kompetanse til å kunne gjennomføre forebyggende rustiltak/prosjekt og 4) å kunne foretak enkle evalueringer av tiltak/prosjekt.

Dette gir i alt fire samlevariable, to som gjelder kunnskaper før og etter kurset og to om ferdigheter før og etter kurset.

2.1 God effekt av kurset

Generelt viser analysen at gjennomsnittsskåren er **høyere for begge samlevariablene etter kurset enn før**. Spredningen i skårene (standardavviket) er mindre etter kurset. Dette betyr at forskjellene i kunnskaper og ferdigheter har jevnet seg ut etter kurset.

For samlevariabelen ”*Kunnskaper om teori og metode*” er gjennomsnittsskåren 3,3 før kurset og 4,3 etter kurset – en markant forskjell. For samlevariabelen ”*Praktiske kunnskaper*” var skåren 2,5 før kurset mot 3,9 etter kurset. Standardavviket (mål for spredning av kunnskapene) er betydelig redusert for begge variablene etter kurset. Forskjellene i kunnskaper mellom studentene er altså blitt mye mindre etter kurset.

Undersøker vi effekten av kurset for studenter med utdanning i barnehage- og skolesektoren og for studenter med utdanning innen barnevern og sosialsektoren ellers, viser resultatene at effekten har vært størst for studenter med bakgrunn i barnehage- og skolesektoren.

Tabell 1. Kunnskaper og ferdigheter før og etter kurset. Gjennomsnitt og standardavvik. Alle studenter.

	Før kurset	Etter kurset
	Kunnskaper om teori og metode	Kunnskaper om teori og metode
Gjennomsnitt	3,3	4,3
Standardavvik	0,7	0,4
	Kunnskaper om ferdigheter	Kunnskaper om ferdigheter
Gjennomsnitt	2,5	3,9
Standardavvik	1,1	0,5

Tabellen viser gjennomsnittsverdien og variasjonen i studentenes skåre før og etter kurset. (Se også Vedlegg 2, Tabell 9)

2.2 Oppdage, ta kontakt – henvendelse til hjelpeapparatet

I læremålene til kurset ble det lagt vekt på at studentene skulle få mer kompetanse i det å oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller om elevene selv har rusproblemer. Kurset skulle også gjøre elevene flinkere til å ta kontakt med foreldre til barn og unge som har rusproblemer og til å ta kontakt med hjelpeapparatet. (Det ble ikke stilt spørsmål om situasjonen før og etter kurset til disse spørsmålene).

Spørsmålet ble stilt slik:

I hvor stor grad opplever du at dette kurset har bidratt til å gjøre deg i stand til følgende? (Femdelt svarskala frå "Dårlig" til "God").

1. Oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller selv har rusproblemer
2. Ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer
3. Henvendelse til hjelpeapparatet i forbindelse med rusmiddelproblemer

Resultatene viser at studentene skårer på gjennomsnittet på de to første spørsmålene, men godt over gjennomsnittet på det tredje se Tabell 2. Høyest skåre har spørsmålet ” *I hvor stor grad har dette kurset bidratt til å gjøre deg i stand til henvendelse til hjelpeapparatet i forbindelse med rusproblemer?*” (3,6). Dette er følgende en kompetanse som kurset i har bidratt med, etter studentenes oppfatning.

Tabell 2. I hvor stor grad opplever du at dette kurset har gjort deg i stand til følgende?. Gjennomsnitt og standardavvik/spredning. (Skala fra 1 til 5, hvor 1=dårlig og 5=godt)

	Gjennomsnitt	Standardavvik
1) Oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller selv har rusproblemer.	3,2	,8
2) Ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer.	3,0	,9
3) Henvendelse til hjelpeapparatet i forbindelse med rusproblemer.	3,6	1,1

Det er imidlertid ganske store forskjeller mellom studentene. Forskjellen skyldes i for en stor del at studenter med sosialfaglig bakgrunn skårer betydelig lavere enn studenter med pedagogisk bakgrunn. Skåren for personer med pedagogisk bakgrunn ligger svært høyt med en verdi 4,5, mens studentene med sosialfaglig bakgrunn skårer mellom 2 og 3,5. Forklaringen er nok den at studenter med sosialfaglig bakgrunn har mer erfaring og kunnskaper om hjelpeapparatet **før kurset** og derfor ikke har fått tilført så mye ny kunnskap på dette området i løpet av kurset. For studenter med pedagogisk bakgrunn har kjennskapen til hjelpeapparatet vært dårligere og effekten av læring desto større.

2.3 Stor grad av refleksjon over egen yrkesrolle

Et av formålene med kurset er å få studentene til å reflektere over egen yrkesrolle i forhold til temaet rus. Studentene skårer svært høyt på dette spørsmålet (skåre: 4,56) og ingen skårer lavere enn 4,0, (se Tabell 3).

Tabell 3. Refleksjon over egen yrkesrolle. Gjennomsnitt og standardavvik.

	Gjennomsnitt	Standardavvik
I hvor stor grad har dette kurset bidratt til refleksjon når det gjelder egen yrkesrolle i forhold til dette temaet?	4,6	,5

Tabell 4. Har du personlig erfaring fra egen arbeidssituasjon eller arbeidsplass i forhold til barn/ungdom med rusmiddelproblem?

	Antall
Ja	9
Nei	2
Total	11

2.4 Forelesere får god vurdering

Studentene har svart på spørsmål om hvordan de vurderer forelesernes måte å presentere og formidle stoffe på følgende områder:

- Muntlig formidlingsevne
- Evne til å skape motivasjon og interesse for temaet
- Evne til å skape dialog i undervisningen
- Bruk av overheads og/eller andre visuelle hjelpemidler

Svarskala: 1=Stor sett bra for de fleste foreleserne, 2=Mange forelesere var bra, 3=Noen var bra, men mange var mindre bra andre var mindre bra, 4=Stort sett mindre bra for de fleste foreleseren

Studentene gir en god vurdering av foreleserne på alle områder. Gjennomsnittet for alle områdene er 1,5 og det er bare små forskjeller på de enkelte områdene. Evne til å skape dialog får minst god vurdering, men også denne skåren er bra (1,7).

Vurderingene fra studenter med bakgrunn innen barnehage- og skolesektoren er noe bedre enn fra studenter fra barnevern og sosialsektoren.

Tabell 5. Hva vil du si om forelesernes måte å presentere og å formidle stoffet på?
Gjennomsnitt og standardavvik. Skala 1=best, 4=dårligst

	Gjennomsnitt	Standardavvik
Muntlig formidlingsevne	1,4	,7
Evne til å skape motivasjon og interesse for temaet	1,5	,7
Evne til å skape dialog i undervisningen	1,7	,8
Bruk av overheads og/ eller visuelle hjelpemidler	1,3	,6
Alle spørsmål samlet	1,5	,5

Kommentarer fra studentene

I spørreskjemaet ble studentene bedt om å gi kommentarer til spørsmålet. Kommentarene går i kritisk retning (se Tabell 6). Her pekes det på at mangel på nytt

stoff i forelesningene. Studenter fra sosialsektoren var spesielt opptatt av dette. Tilbakemelding om at forelesningene ikke var tilpasset de yngste barna, er viktig med tanke på målsettingen for kurset.

Tabell 6. Kommentarer fra studentene på spørsmål om foreleserne. Måten å presentere og formidle stoffet på.

Student	Kommentar
S1	Det var lite nytt i forelesningene. Noen gode unntak.
S2	Noen forelesere snakket om ungdomsskolenivå, lite tilpasset de yngste barna. Har studiet skiftet navn underveis?
S3	Ikke alltid at teknikk fungerte, men det ble løst...

2.5 Positiv totalvurdering av kurset

Studentene gir en positiv vurdering av kurset totalt sett.

Spørsmålet lyder slik: Hvordan vil du totalt sett vurdere kursets arbeidsform med variasjon av forelesninger, seminargrupper, individuelle studier og praktisk utprøving. Den femdelte skalaen går fra 1=dårlig til 5=godt.

I gjennomsnitt er skåren 3,6. Vurderingen er positiv og over gjennomsnittet på skalaen, men det gis ikke toppkarakter.

Vurderingene fra studenter med bakgrunn innen barnehage- og skolesektoren er noe bedre enn fra studenter fra barnevern og sosialsektoren.

I sine kommentarer til spørsmålet om totalvurdering av kurset, gir studentene både ros og ris, se Tabell 7. Kommentarene dekker dels administrative forhold ved kurset og innholdet i kurset. Studentene er kritiske til administrative forhold. Dette er et forbedringsområde, hvis det skal organiseres nye kurs.

Tabell 7. Kommentarer fra studentene av kurset. Totalvurdering av kurset.

Student	Kommentar
S1	”OK, forelesninger, uklart i forhold til oppgaver og individuelle studier. Stort pensum i forhold til studiepoeng”
S2	Lite nytt i forhold til temaene
S3	Variasjon i ulike foredragsholdere var bra
S4	Studiet gikk over tre helger, basert på forelesninger. Med så liten tid er det heller ikke plass til gruppearbeid. Kanskje vi skulle vært mer delt inn i grupper som kunne hatt nettkontakt
S5	Tror kurset har stor verdi, men treffer ikke helt til barnevern
S6	Er litt usikker på om det er nødvendig med innlevering av oppgave og hjemmeeksamen. Tror disse to oppgavene vil bli nokså like.
S7	På grunn av informasjon om innleveringsoppgave og eksamen brukte jeg mer tid på å tolke selve oppgaven som ble gitt enn å benytte tiden til for eksempel seminargrupper og praktiske utprøvinger under selve studiet.

Studentene kom også med forslag til forbedringer av kurset. Forslagene dreier seg i stor grad om praktisk organisering. Flere peker på mangler i informasjon om dato for innlevering av skriftlig oppgave og dato for hjemmeeksamen.

Tabell 8. Kommentarer fra studentene. Forslag til forbedringer av kurset.

Student	Kommentar
S1	Vær mer tydelig og presis angående eksamen. Forslag til samarbeid med de som står bak helsepedagogikk.
S2	Savner mer informasjon om skriftlig oppgave. Sett frist for levering av skriftlig oppgave ved oppstart av kurset. Det samme gjelder dato for hjemmeeksamen,
S3	Klarere presisering av at det blir tatt opp generelle problemstillinger, men at eksamen kan gjøres ut fra egen arbeidssituasjon.
S4	Mer tid til praktisk arbeid i grupper og diskusjonsforum.
S5	Synes kurset fungerer veldig bra. Er veldig fornøyd med gratis materiell og foredragsholderne.
S6	Raskere informasjon i forhold til studieopplegg og om temaer fra gang til gang. Fastsett ved oppstart hvordan eksamen skal være. Gi tydeligere informasjon om frister på oppgaven. Gi bedre informasjon om veiledere.
S7	Bedre organisering rent praktisk. Ha datoer for innlevering av oppgaver og eksamen klar ved første samling. Vær mer i forkant med informasjon.

3 Fokusgrupper

Den siste dagen med forelesninger ble det gjennomført gruppeintervju med studentene. De ble delt inn i to grupper og to forskere deltok i intervjuene. Forskerne ga en kort orientering om gruppeintervjuene og skisserte noen spørsmål. Det ble lagt opp til en relativt fri dialog mellom deltakerne. I Gruppe 1 var det en overvekt av studenter med pedagogisk bakgrunn og de fleste jobbet i skole eller barnehage. I Gruppe 2 var det en overvekt av studenter med sosialfaglig bakgrunn og med jobb i sosial- og barnevernstjenesten. I Gruppe 1 ga de fleste uttrykk for at de hadde store forventninger til kurset og at forventningene i stor grad ble innfridd, men synspunktene var delte. I Gruppe 2 var synspunktene mer varierte og flere mente at forventningene bare delvis ble innfridd.

Her vil vi gjengi synspunkt og oppfatninger som kom fram i gruppene.

Undervisningsopplegg

Et felles synspunkt var at man ønsket mindre tid til forelesninger og mer tid til gruppediskusjoner. Det var et allment ønske at man måtte få mer tid til å få kjennskap til medstudenters erfaringer. En deltaker utdypet dette og påpekte at han/hun kom ensom inn på kurset og gikk ensom ut. Vedkommende etterlyste et bedre samarbeid mellom studentene og mente det ville være meget nyttig å få til et nettverk mellom de ulike yrkesgruppene.

Pensumlisten får god omtale av deltakerne. Kursansvarlige har vært flinke til å legge ut materiale om kurset og studentene kommenterte at de hadde fått mange gode bøker. Dette til tross, deltakerne ønsket tid til mer utveksling av ideer med andre studenter på kurset.

En deltaker forventet mer kunnskaper om hvordan man skulle følge opp barn i risikozonen og hvilke tiltak som er tilgjengelige.

Deltakere med pedagogisk bakgrunn påpekte at man vanligvis vet altfor lite om barnevern og sosialtjenesten i skole og barnehage. Man vet også for lite om hvordan man kan oppdageskolebarn med problemer knyttet til rus. Det påpekes at lærere vet generelt for lite om temaene i kurset. Flere deltakere konkluderte med at kurset er viktig for lærere.

Studentene synes foreleserne har vært gode, men man savnet mer gruppearbeid. Gruppearbeid som var annonsert, ble ikke noe av. Foreleserne var veldig dyktige, og det var en fordel at de hadde praktisk erfaring, mente studentene. Enkelte syntes at forelesningene om historikk var lite relevant og hadde minst nytte av dette.

Gruppe 2 var noe mer kritisk til foreleserne enn Gruppe 1. Foreleserne var ikke alltid så imponerende å høre på; det er ikke nok å lese det som står på lysarkene og vi forventer mer, sier studentene. Det kunne også vært færre forelesere og større tema. Nå ble det mye overlapping av tema. Pensum var imidlertid bra og foreleserne var engasjerte.

Studentene i denne gruppen mener de lærte mye om skole og barnehage, og oppfattet dette som veldig nyttig. Flere kunne tenke seg mer samarbeid med skolesektoren i sin jobb i sosial- og barnevernstjenesten. Undervisningen kunne ha lagt mer vekt på hvordan man skulle få til et bedre samarbeid mellom sosial- og barnevernstjenesten og skole. Det ble etterlyst mer kunnskap om hvordan man skal opptre når man kommer inn i et hjem med rusproblemer. Studentene ønsket mer informasjon om samtaleteknikker og hvordan man kan jobbe med barn og voksne.

Studenter med bakgrunn i barnevernstjenesten (Gruppe 2) mente at de tidligere hadde vært igjennom mye av det stoffet som ble presentert. Det var lite nytt i forhold til foreventningene om faglige tema, men flere opplevde likevel betydelig utbytte og bevisstgjøring i egen yrkesrolle. Kurset var også nyttig når det gjaldt hjelp til å systematisere stoff. Det ble nå lettere å søke ny kunnskap og å orientere seg i litteraturen.

Begge gruppene var enige om at kurset måtte fortsette. Det ble også lagt vekt på at skole og barnehage ikke må undervurdere sin rolle i det forebyggende arbeidet.

Markedsføring

De fleste var enige om at kurset er for lite kjent og at det bør presenteres på en annen og bedre måte. Noen kommenterte at informasjon ble oppdaget mer eller mindre tilfeldig på web-sider.

Tanker om betydning for egen jobb

Deltakerne er samstemte i at kurset har hatt stor betydning for egen jobb. Flere sier at de er blitt mer bevisst på hva de skal gjøre når problemer oppstår, og de er blitt mer bevisst på hvilke signaler de skal se etter ved oppdagelse av elever med problemer. Deltakerne sier at de er blitt tryggere på at det er viktig å ta opp temaet i skolen. Kurset har lært dem mye om hvordan de skal forholde seg til barn og foreldre. Studentene hevdet at de ikke lenger var redde for å ta kontakt med foreldre om rusproblemer.

Deltakerne mente at de hadde fått et godt verktøy ved å gjennomgå dette kurset, og sa at kurset har gjort mye for dem rent personlig. De står nå bedre rustet til jobben de utfører, hevdet mange.

Skriftlig oppgave

Studentene kommenterte at de hadde lært mye av å skrive oppgave, men hadde likevel flere kritiske kommentarer til de skriftlige oppgavene. Det var i stor grad enighet om at informasjonen om oppgavene var forvirrende. Det kom stadig ny informasjon om eksamensoppgavene, noe som skapte forvirring og usikkerhet.

Administrative forhold

Kurset har bare gått i tre helger, men det kunne ha blitt utvidet med en helg til, sier flere av studentene. Deltakerne mener det er behov både flere timer til forelesninger og til gruppearbeid. Det etterlyses i særlig grad mer tid til gruppearbeid. Det var stor grad av enighet om at det hadde vært mye rot underveis om opplysninger om eksamen og når og hvor den skulle holdes.

4 Diskusjon

Universitetet i Stavanger gjennomførte høsten 2008 er kurs i forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet. Det var i alt 13 deltakere på kurset med yrkesbakgrunn fra barnehagesektoren, grunnskolen, den kommunale sosialtjenesten og representant for fosterforeldre.

Kurset er evaluert av IRIS ved bruk av spørreskjema og gruppeintervju med studentene.

På spørsmål om kunnskaper før og etter kurset slik studentene selv vurderer det, viser resultatene at kunnskaper om teori og om praktiske ferdigheter er bedret etter kurset. Effekten har vært best for studenter med bakgrunn innen barnehageutdanningen og allmennlærerutdanningen. Det var også denne gruppa kurset opprinnelig var tiltenkt. Læringseffekten har ikke vært like sterk for studenter med bakgrunn fra barneverns- og sosialtjenesten. Dette er forståelig, fordi innholdet i kurset i større grad overlapper med pensum innen sosialutdanningene enn med lærerutdanningen.

Studentene mener at kurset har gjort dem bedre i stand til å oppdage om elever er eksponert overfor rusmiddelproblemer i sitt nærmiljø, til å ta kontakt med foreldre til barn og unge som har rusproblemer og til å henvende seg til hjelpeapparatet i forbindelse med rusmiddelproblemer.

Studentene mener i stor grad at kurset har gjort bidratt til refleksjon over egen yrkesrolle.

Studentenes vurderinger av lærerkreftene er meget bra.

Totalvurdering av kurset er også meget bra, men studenter fra skolesektoren gir en bedre vurdering av kurset enn studentene fra sosialsektoren.

Kritiske kommentarer

Studentene har en del kritiske kommentarer som dels kom fram i spørreskjemaet og dels i gruppeintervjuene.

Kommentarene bekrefter at studenter med pedagogisk bakgrunn har hatt mer nytte av kurset enn studenter med bakgrunn i barneverns- og sosionomutdanningen. De sistnevnte studentene hadde i mindre grad fått innfridd sine forventninger til kurset. Denne gruppen la mer vekt på den virkningen kurset hadde hatt for bevisstgjøring av problemstillinger enn det få å tilført ny kunnskap.

Alle studentene var kritiske til administrative og organisatoriske forhold ved kurset. Studentene ga en enstemmig kritikk av informasjonen om studieopplegget, om hjemmeoppgave og eksamensoppgave. Det ble etterlyst mer tydelig og presis informasjon bl.a. om tidsfrister for innlevering av oppgaver og tidspunkt for eksamen.

I gruppeintervjuene ble det etterlyst mer tid til gruppediskusjoner i studiet. Enkelte ga uttrykk for at det var en ensom rolle å gå igjennom kurset, og ønsket muligheter for bedre samarbeid mellom studentene.

Om selve forelesningene ble det uttalt at presentasjonen av kunne forbedres. Særlig gjelder dette bruken av lysark. Studentene påpekte også at det var en del overlapping mellom tema. Det var bred enighet om at kurset burde fortsette og at kurset godt kunne gå over fire helger mot tre slik det var høsten 2008.

5 Konklusjon

Målgruppa for kurset var i følge fagplanen allmennlærer utdanninga og førskolelærerutdanninga. Opprinnelig var nær 20 studenter interessert i kurset, men kun 13 ble endelig påmeldt, og av disse var flere fra barneverns- og sosialtjenesten. Dette kan tyde på at interessen fra barnehage og skole ikke er stor nok til å fylle et kurs. På den annen side kommenterte flere studenter at markedsføringen av kurset var dårlig og at de oppdaget kurset nærmest ved en tilfeldighet. For å sikre bedre rekruttering, bør arrangør gjøre kurset bedre kjent i aktuelle miljøer.

Faglig sett passer kurset best for studenter med lærerfaglig bakgrunn. Studenter med bakgrunn i barneverns- og sosionomutdanninga har hatt mindre utbytte av kurset, fordi pensum dels overlapper med pensum på disse utdanningene. Hvis man fortsatt skal satse på rekruttering fra barneverns- og sosialtjenesten til kurset, bør det legges på et høyere faglig nivå.

Studenter svarer at de har bedret sine kunnskaper når det gjelder teoretiske kunnskaper og praktiske ferdigheter, men lærerstudenter i større grad enn andre.

Formidling og presentasjon av pensum har i hovedsak fungert godt. Det har vært noe overlapping av tema mellom forelesere. Dette tror vi er vanskelig å unngå slik kurset er organisert. En løsning kan være å legge opp til større tema med færre forelesere.

Administrativ har kurset ikke fungert tilfredsstillende. Det har vært for mye usikkerhet omkring semester- og eksamensoppgaver. Det har vært uklarhet om tidsfrister for innlevering av oppgaver og tidspunkt for eksamen.

Vedlegg 1 Spørreskjema

Informasjonsbrev

Evaluering av kurset "Forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet for allmenn- og førskolelærerutdanningen"

På oppdrag fra Landslaget for Rusfri Oppvekst skal IRIS (International Research Institute of Stavanger) evaluere kurset "*Forebygging av psykososiale problemer med hovedvekt på rusområdet for allmennlærer- og førskolelærerutdanningen*".

Det er frivillig å delta, men det er viktig for oss at du tar deg tid til å svare på noen spørsmål etter at dette kurset er gjennomført. Svarene vil kunne gi oss en oppfatning av om læremålene for kurset oppnås, og om noen av områdene i kurset bør forbedres.

Opplysninger fra deg vil bli behandlet konfidensielt og anonymiseres slik at de ikke på noen måte kan tilbakeføres til deg. Forskerne som jobber med prosjektet er alle underlagt taushetsplikt. Alle intervjudata oppbevares anonymisert på PC og vil bli makulert ved prosjektslutt. Resultatene vil offentliggjøres i en rapport.

Med vennlig hilsen

Terje Lie

Forskningsleder, IRIS
Tlf: 51 87 51 25
Mob: 997 09 725

Elisabeth Kiær

Forsker, IRIS
Tlf: 51 87 50 08

Spørreskjema

KURSEVALUERING

FOREBYGGING AV PSYKOSOSIALE PROBLEMER MED HOVEDVEKT PÅ RUSOMRÅDET FOR ALLMENNLÆRER- OG FØRSKOLELÆRERUTDANNINGEN

1. Hvordan vurderer du dine kunnskaper og ferdigheter om temaene nevnt nedenfor før og etter at du har gjennomført kurset?

Sett kryss Før kurset og Etter kurset på en skala fra 1 til 5:

Kunnskap om:	Før kurset					Etter kurset				
	1 Lite	2	3	4	5 Mye	1 Lite	2	3	4	5 Mye
Teorier og begreper i forebygging og helsefremmende arbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Metoder for forebygging av psykososiale problemer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barn og unge i hjem med rusmiddel – misbruk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barn og unges handlingskompetanse i vanskelige situasjoner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fakta om alkohol og narkotiske stoffer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rusens innvirkning på rusmiddelmisbruker, familiesituasjon og barnet selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvordan gi råd til elever og/eller barns familie ifm rusmiddelmisbruk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hjelpeapparatet for barn og unge med rusmiddelproblemer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gjennomføre forebyggende rustiltak/prosjekt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foreta enkle evalueringer av tiltak/prosjekt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. I hvor stor grad opplever du at dette kurset har bidratt til å gjøre deg i stand til følgende? (Sett kryss)

	1 Dårlig	2	3	4	5 God
Oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller selv har rusproblemer	☐	☐	☐	☐	☐
Ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer	☐	☐	☐	☐	☐
Henvendelse til hjelpeapparatet i forbindelse med rusmiddelproblemer	☐	☐	☐	☐	☐

3. I hvor stor grad har dette kurset bidratt til refleksjon når det gjelder egen yrkesrolle i forhold til dette temaet? (Sett ett kryss)

1 Svært liten grad	2	3	4	5 Svært stor grad
☐	☐	☐	☐	☐

4. Kurset har hatt flere forelesere. Hva vil du si om forelesernes måte å presentere og å formidle stoffet på områdene nevnt nedenfor? (Sett kryss)

	Stor sett bra for de fleste foreleserne	Mange forelesere var bra, andre var mindre bra	Noen var bra, men mange var mindre bra	Stor sett mindre bra for de fleste foreleserne
Muntlig formidlingsevne	☐	☐	☐	☐
Evne til å skape motivasjon og interesse for temaet	☐	☐	☐	☐
Evne til å skape dialog i undervisningen	☐	☐	☐	☐
Bruk av overheads og/eller andre visuelle hjelpemidler	☐	☐	☐	☐

Kommentar:

.....

5. Hvordan vil du totalt sett vurdere kursets arbeidsform med variasjon av forelesninger, seminargrupper, individuelle studier og praktisk utprøving (sett ett kryss):

1 Dårlig	2	3	4	5 Godt
☐	☐	☐	☐	☐

Kommentar:

6. Har du forslag til forbedringer av kurset? _____

Bakgrunnsinformasjon om deg selv

Kjønn: mann kvinne

Alder: 20-29 år 30-39 år 40-49 år 50-59 år 60+ år

Hva er din høyeste utdanning? (sett ett kryss)

- Universitets- og eller høghskolenivå over 4 år
 Universitets- og eller høghskolenivå 4 år eller mindre
 Annen utdanning:

Hvilken type utdanning har du? (sett ett eller flere kryss)

☐ Allmennlærer	☐ Sosialt arbeid
☐ Førskolelærer	☐ Økonomi og ledelse
☐ Idrett	☐ Samfunnsfag
☐ Spesialpedagogikk	☐ Sykepleie
☐ Barnevern	☐ Annet

Hvilken stilling/yrke har du i dag?

Hvor lenge har du vært ansatt i din nåværende stilling?(antall år)

Hvor mange års samlet erfaring har du fra arbeidslivet som er relevant i forhold til temaene som tas opp på dette kurset?

1-5 år 6-10 år 11-15 år 16 år +

Har du personlig erfaring fra egen arbeidssituasjon eller arbeidsplass i forhold til barn/ungdom med rusmiddelproblem? ja nei

07.11.2008

Tusen takk for hjelpen!

Intervjuguide for fokusgrupper

1. Hvilke forventninger hadde dere til dette kurset?
2. Dere har i spørreskjemaet blant annet blitt bedt om å vurdere kunnskaper og ferdigheter innenfor dette temaet før og etter kurset. Dette kan være vanskelig ettersom dere ennå ikke har erfart dette i praksis. Hvilke tanker har dere om hvordan det dere har lært på kurset lar seg anvende når dere kommer tilbake i jobb?
3. Hvordan vil dere vurdere undervisningsopplegget for dette kurset?
 - *Variasjon av undervisning / gruppearbeid / praktisk utprøving (studiekrav)?*
 - *Utprøving av et praktisk prosjekt som skal dokumenteres skriftlig (beskrivelse av opplegg, gjennomføring, evaluering og presentasjon)?*
 - *Foreleserne?*
4. Har dere forslag til forbedringer av kurset?

Vedlegg 2 Tabeller

Tabell 9. Hvordan vurderer du dine kunnskaper og ferdigheter om temaene nevnt nedenfor før og etter du har gjennomført kurset. Gjennomsnittsskåre før og etter kurset
Skala: 1=lite, 5=mye

	Skåre før kurset Gjennomsnitt	Skåre etter kurset Gjennomsnitt	Differanse i gjennomsnittsskåre
Teorier og begreper i forebygging og helsefremmende arbeid	2,6	4,1	+1,5
Metoder for forebygging av psykososiale problemer	3,1	4,1	+1
Barn og unge i hjem med rusmiddel –misbruk	3,6	4,6	+1
Barn og unges handlingskompetanse i vanskelige situasjoner	3,2	4,2	+1
Fakta om alkohol og narkotiske stoffer	3,6	4,1	+0,5
Rusens innvirkning på rusmiddelmisbruker, familiesituasjon og barnet selv	3,7	4,6	+0,9
Hvordan gi råd til elever og/eller barns familie i forbindelse med rusmiddelmisbruk	2,6	3,7	+1,1
Hjelpeapparatet for barn og unge med rusmiddelproblemer	2,7	4	+1,3
Gjennomføre forebyggende rustiltak/prosjekt	2,4	4,1	+1,7
Foreta enkle evalueringer av tiltak/prosjekt	2,3	3,6	+1,3

Tabell 10. I hvor stor grad opplever du at dette kurset har bidratt til å gjøre deg i stand til følgende? Skala: 1=dårlig, 5=god

	Gjennomsnitt	Standardavvik
I hvor stor grad har dette kurset bidratt til å gjøre deg i stand til å oppdage om elever er eksponert for rusmiddelproblemer gjennom familie/nærmiljø eller selv har rusproblemer?	3,2	,8
I hvor stor grad har dette kurset bidratt til å gjøre deg i stand til å ta kontakt med foreldre til barn/ungdom som har rusproblemer?	3,0	,8
I hvor stor grad har dette kurset bidratt til å gjøre deg i stand til henvendelse til hjelpeapparatet i forbindelse med rusproblemer?	3,6	1,0

Tabell 11. I hvor stor grad har dette kurset bidratt til refleksjon når det gjelder egen yrkesrolle i forhold til dette temaet? Skala: 1=Svært liten grad, 5=Svært stor grad.

	Gjennomsnitt	Standardavvik
I hvor stor grad har dette kurset bidratt til refleksjon når det gjelder egen yrkesrolle i forhold til dette temaet?	4,6	,5

Tabell 12. Totalvurdering av kurset. Skala: 1=Dårlig, 5=Godt

Skala fra 1 til 5 hvor: 1=dårlig – 5=godt

	Gjennomsnitt	Standardavvik
Hvordan vil du totalt sett vurdere kursets arbeidsform med variasjon av forelesninger, seminargrupper, individuelle studier og praktisk utprøving?	3,6	,8

Tabell 13. Studenter etter alder.

Aldersgrupper	Prosent
20-29 år	36
30-39 år	18
40-49 år	46
Totalt	100,0

Tabell 14 År samlet erfaring har fra arbeidslivet som er relevant i forhold til temaene som tas opp på kurset. Prosent

Tallet på år	Prosent
1-5 år	36
6-10 år	27
16 år +	36
Total	100,0

Tabell 15 Personlig erfaring fra egen arbeidssituasjon eller arbeidsplass i forhold til barn/ungdom med rusmiddelproblem. Prosent

	Prosent
Ja	82
Nei	18
Total	100,0

Tabell 16. Studenter etter utdanningsnivå

	Antall
Universitets- og høghskolenivå over 4 år	3
Universitets- og høghskolenivå 4 år eller mindre	6
Annen utdanning	2

Tabell 17. Studenter etter yrke

Yrke	Antall
Barnehage, grunnskole og annen pedagogisk virksomhet	5
Barnevern, sosialtjeneste og annet sosialt arbeid	5
Annet	1